

A PROFEX

orvosi és egészségügyi szaknyelvi vizsga
kifejlesztésének
alkalmazott nyelvészeti háttere

dr. Rébék-Nagy Gábor
habilitációs előadása
az Egészségtudomány Határterületei
témakörben
PTE ETK Doktori Iskola

2013. április 22.
PAB színház, Pécs

Ki mit tesz, milyen módon és kinek a javára?
/Who does what which way up and to whom?/

KI - alkalmazott nyelvészek
MIT - célnyelvi szakmai szituációban
 - konvencionálisan megnyilvánuló
 - releváns verbális viselkedés
MI MÓDON - megbízható, **érvényes, gyakorlatias**,
 a viselkedés tanulására pozitívan
 visszaható eredmény reményében
KINEK A JAVÁRA – felhasználók:
 a diskurzusközösség tagjai

2

A PROFEX szaknyelvi vizsga célközönsége

Diskurzusközösség = szakmai beszélőközösség

- széles körben egyeztetett közös célok
- interkommunikációs mechanizmusok
- információs és visszacsatolási mechanizmusok
- céljai eléréséhez **számos saját műfajt használ**
- szakspecifikus lexikával rendelkezik
- a tagok legalább küszöbszintű, releváns **tartalmi és diskurzus-beli tapasztalatokkal** rendelkeznek (SWALES 1990 alapján)

3

Az előadás tartalma

1. a PROFEX célpopulációja – a diskurzusközösség
2. a PROFEX akkreditációjának társadalmi háttere (rövid történeti áttekintés)
3. **hipotézisek** a szaknyelvi vizsgák mérési eljárásról
4. a sémaelmélet
5. néhány ismert sémaelmélet
6. tartalmi és nyelvi ismeretek mentális reprezentációja
4. a kompetencia fogalma általában
5. kódkompetencia
6. kommunikatív kompetencia
7. regiszter és regiszter kompetencia
8. diskurzus és diskurzus kompetencia
9. műfaj és műfajkompetencia
10. az 1. hipotézis diszkussziója
11. a 2. hipotézis diszkussziója
12. a 3. hipotézis diszkussziója
13. a 4. hipotézis diszkussziója
14. a szakmai nyelvizsgák mérési célja
15. A PROFEX szaknyelvi vizsgán használt egészségügyi műfajok

4

Rövid történeti áttekintés

- 1999-ben Magyarországon megtört az államilag elismert nyelvvizsgázatás monopóliuma.
- Létrejött a Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület (NYAT), amely **tudományos kritériumok alapján**, hatósági jogkör birtokában folytat le **akkreditációs eljárásokat**.
- 2000-ben a szakmai vezetés mellett kifejlesztett PROFEX orvosi és egészségügyi szaknyelvi vizsga az elsőként nyerte el az **állami akkreditációt**. Azóta 24 vizsgaidőszakban tíz belföldi és egy külföldi vizsgahelyen pontosan 14.473 egészségügyi szakember, kutató és hallgató vizsgázott.
- A NYAT az eltelt 12 évben kétfévente, összesen **5 alkalommal erősítette meg** a PROFEX akkreditációját.
- Hazánk EU csatlakozása után 2005-ben az Európa Tanács ajánlásainak megfelelően a PROFEX **szintillesztése** is megtörtént.
- 2008-ban a *Chest* című nemzetközi orvosi folyóiratban társszerzőségben **cikkem jelent meg** „*Development of International Standards for Medical Communications in English*” címmel, amelyben szerzőtársaimmal a PROFEX-ben kipróbált jó gyakorlatok nemzetközivé tételének lehetőségeit vizsgáltam.
- 2011-ben kezdeményezésünkre 8 európai uniós és egy japán egyetem részvételével konzorcium jött létre, amely sikerrel pályázott az **európai uniós angol orvosi szaknyelvi vizsga kifejlesztésére STANDEM címmel**

5

A PROFEX egészségügyi szaknyelvi története számokban

VIZSGAIDŐSZAKOK	Angol B1	Angol B2	Angol C1	Σ A	Német B1	Német B2	Német C1	Σ N	Össz
2000.	8	41	1	50	0	3	2	5	55
2001.	21	267	12	300	30	19	6	55	355
2002.	217	498	60	775	132	66	8	206	981
2003.	256	548	107	911	238	55	14	307	1218
2004.	500	407	109	1016	354	98	15	467	1483
2005.	745	346	118	1209	493	92	24	609	1818
2006.	633	381	115	1129	512	59	23	594	1723
2007.	471	387	147	1005	334	37	33	404	1409
2008.	288	430	158	876	127	124	23	274	1150
2009.	84	513	167	764	50	157	29	236	1000
2010.	60	561	159	780	37	181	30	248	1028
2011.	14	384	484	882	23	153	151	327	1209
2012.	12	378	117	507	6	141	28	175	682
2013.	9	222	42	273	2	84	3	89	362
Összes	3318	5363	1796	10477	2338	1269	389	3996	14473

6

A szakmai nyelvvizsga mérési célja
Hipotézisek

1. A szakmai nyelvvizsga célja a **szakterminológia** elsajátításának mérése.
2. A szakmai nyelvvizsga az általános nyelvvizsga **szakmai anyaggal bővített** változata.
3. A szakmai nyelvvizsga **egyszerre méri** a szakmai háttérismeretek elsajátításának mértékét és a szaknyelv elsajátításának sikerességét.
4. A szaknyelvi vizsga szakspecifikus **kommunikatív kompetenciát** mér.

7

Sémaelmélet

- **Séma** „... az ismeretek mentális reprezentációjának módja illetve az a mód, ahogyan ez a reprezentáció elősegíti az ismeretek bizonyos situációkban történő felhasználását (Rumelheart 1981:4, fordítás tőlem).

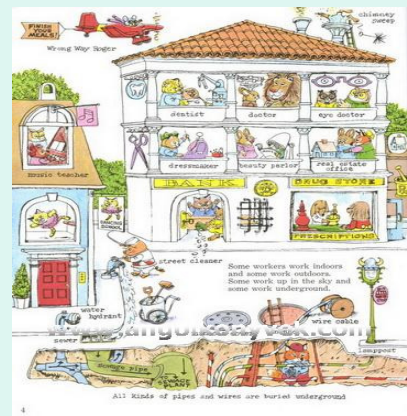
8

Sémaelméletek

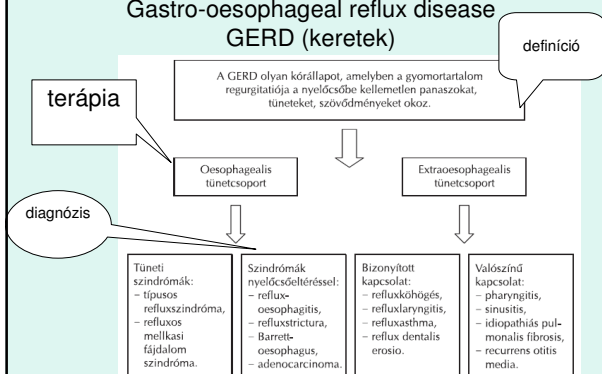
- Minsky (1975) A mentális reprezentáció egységei a **keretek**, amelyek üres helyek rendszereit foglalják magukba. Bizonyos üres helyekbe újabb keretek ágyazódnak be. Egyes üres helyek kötelezőek, vagyis nélkülözhetetlen elemei a mentális reprezentációnak, mások opcionálisak.
- Schank és Abelson (1977) színházi metaforát használ a sémák meghatározására - **szövegkönyv**, helyszínek, szerepek, díszletek, kellékek
- Stanford és Garrods (1981) **forгатókönyvként** határozzák meg a sémákat.

9

Foglalkozások (keretek)

Gastro-oesophageal reflux disease GERD (keretek)

FÉNY, HÍRNÉV, SIKER! - MUSICAL KÉT RÉSZBEN – Szövegkönyv: Jose Fernandez Versek: Jacques Levy

... Néhány másodpercnyi ihlettel szövegmondását a drámatanárnak, Mr. Meyers állítja le „köszönöm”-mel. A zene ritmikusabb lesz, két lány és két fiú jazz-balet produkciója jön. A villanásnyi felvételi-jelenetet a tánctanárnő, Miss Bell „köszönöm”-je zárja. Serena jelenik meg – rövid skálázás – majd Miss Sherman hangját halljuk: „köszönjük”. Klasszikus zenei részlet következik négy lányklasszikus baletteljével. Ujra Miss Bell: „köszönöm”. Goody lép előre – virtuóz trombitafutamát Mr. Sheinopf köszöni meg, Tyrone és két táncos fiú streetdance produkciója zárja a felvételt. A felvételző fiatalok eltűnnek, Miss Sherman és Miss Bell jön be középre. Miss Bell átadja kolléganőjének a jegyzeteit és Miss Sherman a nézőtér felé fordulva bejelenti:

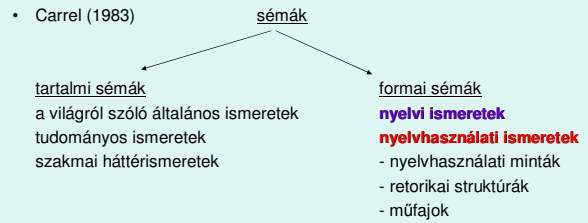
Miss Sherman: A felvételi vizsga véget ért. Egy héten belül mindenkit írásban értesítünk. (kimegy)

12

„Bal arteria subclavia és carotis szájadékot involváló aneurysma megoldása stentgrafttal”
műtéti leírás (szövegkönyv)

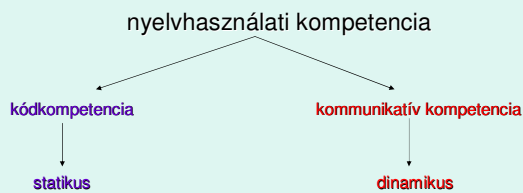
Műtéti leírás: lemosás és izolálás után a jobb arteria femoralisba mérőkatétert (PICO) helyezünk. Ezt követően a jobb arteria brachialis kis metszésből kivevünk, melybe 9 F-es introducert helyezünk be, majd vezetődrót segítségével Pigtail katétert vezetünk az aortai magasságáig. Intraoperatív angiographiát készítünk, amely igazolja, hogy közvetlenül a bal arteria carotis szájadékánál kezdődik az aneurysma. Azért, hogy stentgraft proximális részét biztonságosan rögzíteni tudjuk a bal arteria carotis szájadékát fel kellett áldoznunk. Mindkét oldalon a sternocleidomastoideus mellső széle mentén ejtett körülbelül 7 cm-es metszésből kivevünk mindkét carotis communist, majd a jobb oldali communison 6 mm-es, gyűrűs PTFE protézissel vég az oldalhoz anastomosist készítünk. Kirekesztési idő: 9 perc. A grafftot a nyakon a középső fascia lemezek között előzetes tunnellkészítés után átvezetjük, majd a bal oldalon, a carotis communist kirekesztés után átvégjük és vég a véghez anastomosist készítünk. A proximális csontok lekötyjük és 5/0 Premilene fonallal elvarrjuk. Kirekesztési

A nyelvi és nyelvhasználati ismeretek mentális reprezentációja

kompetencia általában

= a pszichikus képződmények olyan rendszere, „amely felöleli az egyénnek egy adott területre vonatkozó ismereteit, nézeteit, motívumait, gyakorlati készségeit, s ezáltal lehetővé teszi az eredményes tevékenységet. (Falus 2005).

kódkompetencia

Pragmatikai kompetencia
a nyelvi jelek viszonya a felhasználókhöz

Szemantikai kompetencia
a nyelvi jelek értelmezése = hogyan írják le a valóságot

Szintaktikai kompetencia
a nyelvi jelek hangalakja és írott formája
kapcsolódási szabályok

KOMMUNIKATÍV KOMPETENCIA = SZITUATÍV NYELVHASZNÁLAT

Regiszter

• regiszter: az élet bizonyos szituációiban bizonyos kommunikatív feladatok megoldására használt **nyelvi elemek összessége** illetve **válogatott repertoírjai**, amelyek közül a beszélő a szituációnak, a saját státuszának és a feladatnak megfelelően választ.

• regiszter kompetencia: a szituációnak megfelelő **nyelvi eszközök kiválasztásának** képessége.

Diskurzus

- a diskurzus, a szituációnak és a kommunikációs feladatnak megfelelő **regiszter-elemek** „hadrendbe állítását” jelenti, vagyis a kommunikáció céljához vezető részfeladatok megvalósítását.
- diskurzus kompetencia: leíró, elbeszélő, magyarázó és meggyőző **szövegek makrostrukturális egységeinek létrehozása** a regiszterelemekből, beleértve a különböző kommunikatív részfunkciók (retorikai funkciók) konvenciók szerinti megvalósításának képességét.

19

Műfaj

- műfaj: a kommunikációs események olyan együttese, amelyeket a kommunikáció célja szervez egybe, és amelyek **tartalmát, formáját és elrendezését** konvenciók határozzák meg (Swales 1990).
- műfaj kompetencia: a nyelvi eszközök szituációnak megfelelő **kiválasztásának**, releváns **megformálásának** és a konvencióknak megfelelő **elrendezésének** képessége.

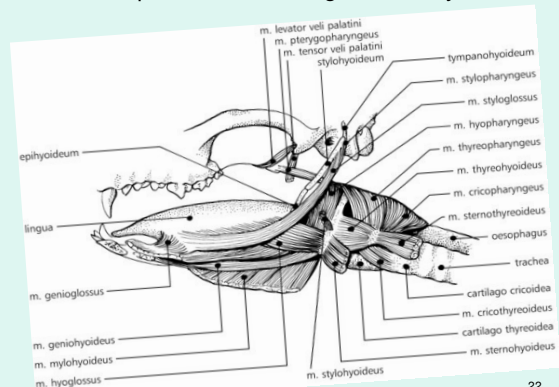
20

KOMMUNIKATÍV KOMPETENCIA = SZITUATÍV NYELVHASZNÁLAT

21

Az 1. hipotézis: terminológia = szaknyelv

22

az 1. hipotézis cáfolata

Tények

- A terminológia a nyelvhasználati **szituációnak csupán egy része**.
- Mint a regisztert alkotó nyelvi elemek egy csoportja, szituatív nyelvhasználatnak építő köve, de önmagában **nem elégséges feltétele**.

Következtetés

A terminológia ismeretének fokából önmagában **nem lehet következtetéseket levonni** a vizsgázó szakterületen belüli nyelvhasználati képességéről.

23

a 2. hipotézis: A szakmai nyelvviszga az általános nyelvviszga szakmai anyaggal bővített változata

Tények

- az általános nyelvviszga **nem kötődik egyetlen diskurzus közösséghez** sem
- a szakmai műfajok használata olyan **speciális szakmai háttérismereteket kíván**, amellyel csak a diskurzus közösség tagjai rendelkeznek
- **nem világos, milyen szakmai anyaggal** és milyen célból bővítik az általános nyelvviszga feladatait.

Következtetés

1. A szakmai nyelvviszga szakmaiságát **nem** az általános nyelvviszga feladataihoz **ad hoc módon hozzáadott szakmai feladatok adják**.
2. Az ilyen típusú nyelvviszgaknál az általános nyelvi feladatsor dominál, amelyek bármilyen eredménnyel történő megoldása alapján **nem lehet következtetni a szakmai szituációkban várható verbális viselkedés minőségére**

24

a 3. hipotézis: A szakmai nyelvvizsga egyszerre méri a szakmai háttérismeretek elsajátításának mértékét és a szaknyelv elsajátításának sikerességét.

Tények

- a szakmai háttérismeretek az orvos- és egészségstudományokat művelők **szakmai szocializációja során alakulnak ki**
- **állandóan formálódnak**, tökéletesednek
- közülük nem egy **folyamatos szakmai vita tárgyát képezi**
- ugyanazon jelenség magyarázatára **több párhuzamos elképzelés** is létezhet egymás mellett

Következtetések

1. A nyelvvizsga kizárólag **a nyelv szituatív használatának képességét** mérheti, a szakmai háttérismeretek (kompetenciák) mérésére a szakmai vizsgák szolgálnak.
2. **A háttérismeretek** általános nyelvvizsgák esetében a mérés validitását zavaró tényezőként jelentkeznek, szaknyelvi vizsgák esetén viszont a sikeres vizsga **alapfeltételeként** szolgálnak. Tehát miközben mérési célként nem jelenhetnek meg, meglettük – legalább küszöbszinten – elengedhetetlen.

a 4. hipotézis: A szaknyelvi vizsga szakspecifikus kommunikatív kompetenciát mér.

Tények

A **szituatív nyelvhasználat** mind a szaknyelvi mind az ún. általános nyelvi vizsga mérési célját képezheti.

A szaknyelvhasználat szituációi kizárólag **a szakmai háttérismeretek alapján** elemezhetők.

Következtetések

1. A szaknyelvhasználati szituáció elemei **szakma-specifikus műfajokban** öltönek testet.
2. A műfaj eligazítást ad mind a tartalmi mind formai **sémák aktiválásának módjáról.**
3. **A szaknyelvi vizsgának műfaj alapúnak kell lennie.**

A szakmai nyelvvizsga mérési célja

- „... olyan nyelvvizsga, amelyben a vizsga tartalma és módszerei a célként megjelölt **szaknyelvhasználat szituációjának elemzéséből származik, mégpedig oly módon, hogy a vizsgafeladatok és a tartalom autentikus módon reprezentálják a célként megjelölt szituációra jellemző szaknyelvhasználatot, lehetővé téve a kölcsönhatást a nyelvi képességek és szakmai háttérismeretek, illetve a vizsgafeladatok között. Az ilyen vizsgák lehetőséget adnak arra, hogy következtetéseket vonjunk le a vizsgázó szakterületen belüli nyelvhasználati képességével kapcsolatban.**” (Douglas 2000, 19, fordítás tőlem)

PROFEX – Műfajok és szövegtípusok az egyes készségek vizsgálatához

	KÜSZÖBSZINT(B 1)	KÖZÉPSZINT (B 2)	HALADÓSZINT (C 1)
Beszédértés	interjú tájékoztató esetismertetés anamnézis	interjú tájékoztató esetismertetés anamnézis magyarázat előadás	interjú tájékoztató esetismertetés anamnézis magyarázat előadás
Beszéd-készség	anamnézis eljárások tanácsadás	ábrarajzolás esetismertetés anamnézis	vita (szakmai érvelés) szakmai prezentáció anamnézis
Írott szöveg-értés	ismeretterjesztő cikk tankönyvrészlet tudományos közlemény termékmismertetés álláshirdetés használati utasítás	ankét tudományos közlemény összefoglaló kivonat absztrakt esetleírás	ankét tankönyvrészlet monográfia-részlet összefoglaló technológiai leírás esetleírás levél a szerkesztőnek
Íráskészség	álláspályázat kongresszusi jelentkezés meghívás közönet	szakmai támogató levél reklamáció beutaló levél esetleírás szakember részére	levél a szerkesztőnek válaszlevél szakmai felvetésre esetleírás szakember részére
Környezeti készség	ismeretterjesztő cikk tankönyvrészlet termékmismertetés gyógyító eljárás leírása	betegségleírás	referátum részlet absztrakt összefoglaló tankönyvrészlet tudományos közlemény

Felhasznált irodalom

Bloor, T. (1994). Register and Genre. In: Bloor, T. and Richards, K. (Eds). (1994). *Methods of Text and Discourse Analysis. (A Collection of Handouts)*. Birmingham: Language Studies Unit at Aston University. pp. 1-21.

Brown, G. and Yule, G. (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Carrel, P. P. (1983) Some Issues in Studying the Role of Schemata, or Background Knowledge, in Second Language Comprehension. *Reading in a Foreign Language*. Vol. 1. No. 2, pp. 81-92.

Douglas, D. 2000. *Assessing Languages for Specific Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press.

Falus, I. (2005) A kompetencia fogalma és a kompetencia-alapú képzés tervezése http://www.inf.nyu.edu/document/zhg78dc_nirne-ludsko/zoponi/Oklatasi-es-kepzes/2010/tanuljai_eredmenyek/KKK_feljesztes.doc

Minsky, M. (1975). A Framework for Representing Knowledge. In: Winston, P. H. (Ed). *The Psychology of Computer Vision*. New York: McGraw Hill.

Rébék-Nagy, G. (1999) Orvosi Nyelvvizsgák. In: Abosi, I. (ed) Idegennyelv-képzés fejlesztése a felsőoktatásban Nyelvvizsgáztatás. Budapest:Felsőoktatási Fejlesztési Alapprogramok Iroda, 158-170

Rébék-Nagy, G. (2000) A PROFEX szaknyelvi vizsgarendszer kifejlesztésének néhány szempontja. In: Kukorelli, S 2000 (főszerkesztő) Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia Füzetek (II. Dunaiújvárosi Nyelvvizsgáztatói és Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia) Dunaiújváros 68-74.

Rébék-Nagy, G. (2002) Szaknyelvi-e a szaknyelvi vizsga - avagy lehetünk-e proféták bölcsészdiplomával? In:Feketéné, S.M. (szerk) *Porta RÉBÉK-NAGY, G. (2002) Mit mér a szaknyelvi vizsga? In: IV. Dunaiújvárosi Nyelvvizsgáztatói és Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia kiadványa. Dunaiújváros. 189-193.*

Rébék-Nagy, G. (2003) Eurokonform akkreditált szaknyelvi vizsgák. In: V. Dunaiújvárosi Nyelvvizsgáztatói és Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia füzetek. Dunaiújváros. 83-90.

Rébék-Nagy, G. (2003) Szakmai előfeltétel-e a szaknyelvi vizsga? In:F. Silya, M., (Szerk.) *Porta Lingua: Cikk, tanulmányok a hazai szaknyelvtanításról és kutatásról. DEATC: Debrecen, 150-160.Lingua: Szaknyelvtanításunk az EU kapujában*. Debrecen: DEATC 109- 118.

Rébék-Nagy, G.,Warta, V. and Barron, P., (2008) Development of International Standards for Medical Communications in English. *CHEST Northbrook, USA. Vol. 134, no. 3: 661-662..*

Rummelhart, D. (1980). Schemata: the building blocks of cognition. In: Guthrie, J.T. (Ed). (1981). *Comprehension and Teaching: Research Reviews*. USA: International Reading Association, pp. 1-20.

Shank, R. C. and Abelson, R. (1977). Scripts, Plans, Goals, and Understanding. Hillsdale: Erlbaum Associates.

Stanford, A. J. and Garrods, S. C. (1981) *Understanding Written Language: Explorations in Comprehension Beyond the Sentence*. London: John Wiley.

Swales, J. (1990) *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge University Press.

PROFEX

**Köszönöm a
figyelmüket.**